

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 16 (2006)

Κοινωνικό κεφάλαιο

Δημοσθένης Δώδος, Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στις εκλογές τον ελληνικού κράτους

Αναστασία Καφέ

doi: [10.12681/sas.898](https://doi.org/10.12681/sas.898)

Copyright © 2015, Αναστασία Καφέ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καφέ Α. (2015). Δημοσθένης Δώδος, Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στις εκλογές τον ελληνικού κράτους. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 16, 361–364. <https://doi.org/10.12681/sas.898>

Δημοσθένης Δώδος, *Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στις εκλογές του ελληνικού κράτους*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005, σελ. 264

Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της πόλης, κυρίως για την περίοδο πριν από την προσάρτησή της στο ελληνικό κράτος. Οι Εβραίοι που κατοικούσαν στη Θεσσαλονίκη τον 19^ο αιώνα βοήθησαν αρκετά στην οικονομική ανάκαμψη της πόλης και διατηρούσαν γενικά καλές σχέσεις με τις υπόλοιπες μειονότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τα προβλήματά τους αρχίζουν με την απελευθέρωση της πόλης και την προσάρτησή της στο ελληνικό κράτος. Σε αυτήν την περίοδο εστιάζεται και το ενδιαφέρον του Δημοσθένη Δώδου, ο οποίος επιχειρεί την ανάδειξη των πολιτικών διεργασιών εντός της εβραϊκής κοινότητας μελετώντας 14 εκλογικές αναμετρήσεις (βουλευτικές, γερουσιαστικές και δημοτικές) από το 1915 ως το 1936, μιας περιόδου αρκετά δύσκολης για την Ελλάδα που σηματοδεύτηκε από τον Διχασμό.

Το βιβλίο μπορεί να χωριστεί σε δύο μεγάλες ενότητες: κατά πρώτον, σε μία ιστορική ενότητα, όπου περιγράφεται η πορεία των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της πόλης από την πρώτη στιγμή της εγκατάστασής τους εκεί –υπολογίζεται ότι Εβραίοι υπήρχαν στη Θεσσαλονίκη ήδη από τον 8^ο με 6^ο αιώνα π.Χ.· κατά δεύτερον, σε μία πολιτική ενότητα, στην οποία περιγράφονται οι διαιρετικές τομές που σφράγισαν την ιδεολογική φυσιολογία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης αλλά και της εβραϊκής κοινότητας γενικότερα και αναλύεται η επίδραση των διαιρετικών τομών στην ψήφο των Εβραίων στις εκλογές.

Στη μελέτη περιγράφεται η πορεία των Εβραίων στη Θεσσαλονίκη από τα προχριστιανικά χρόνια, όταν αποτελούσαν το ένα τρίτο του πληθυσμού της πόλης. Υπό τη ρωμαϊκή διοίκηση μπορούσαν να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντά και να οργανώνονται σύμφωνα με τους πανάρχαιους κανόνες τους. Αργότερα, ωστόσο, τα δικαιώματα αυτά περιορίστηκαν με την επιβολή του χριστιανισμού. Η έλευση των Τούρκων βρίσκει τη Θεσσαλονίκη εξασθλωμένη και ερημωμένη από τις επιδρομές των Ενετών. Ο σουλτάνος Μουράτ Β΄ προσπαθεί να αναστήσει την πόλη υποχρεώνοντας παλαιούς κατοίκους να επιστρέψουν σε αυτή, ενώ φτάνουν και Ασkenaζίτες Εβραίοι από τη Γερμανία. Τον 16^ο αιώνα έρχεται στη Θεσσαλονίκη ένα μεγάλο κύμα Σεφαραδιτών Εβραίων από την Ισπανία και έτσι ο πληθυσμός της συγκροτείται από τρεις ομάδες: χριστιανούς, μουσουλμάνους και Ε-

βραίους, οι οποίες διαμορφώνουν το πληθυσμιακό σκηνικό της πόλης μέχρι την απελευθέρωσή της.

Στο ιδεολογικό επίπεδο οι Εβραίοι διαχωρίζονται σε τρεις τάσεις: στους αφομοιωτικούς, τους σιωνιστές και τους σοσιαλιστές. Στην πρώτη κατηγορία, στους αφομοιωτικούς, ανήκουν οι Εβραίοι που δέχονται επιρροές από την Αλλιάνς [Alliance Israélite Universelle, εβραϊκή οργάνωση που δραστηριοποιούνταν σε διεθνές επίπεδο] και πιστεύουν ότι οι Εβραίοι θα μπορέσουν να ζήσουν ειρηνικά αν αφομοιωθούν με τους ντόπιους πληθυσμούς διατηρώντας τη θρησκευτική τους ταυτότητα. Συνέπεια των παραπάνω ήταν να αναπτυχθεί, σύμφωνα με τον συγγραφέα, μια συνείδηση 'οθωμανικότητας' ανάμεσα στους Εβραίους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με συμμετοχή πολλών εξ αυτών στο κίνημα των Νεότουρκων. Βέβαια, με την προσαρτήση της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος οι αφομοιωτικοί ήταν οι πρώτοι που αποδέχτηκαν τη νέα κατάσταση.

Η δεύτερη τάση, των σιωνιστών, εκπροσωπεί την εθνικιστική πλευρά των Εβραίων οι οποίοι πιστεύουν στην επανίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Αυτή η τάση αποτελείται από δύο επιμέρους ομάδες, τους σοσιαλιστές και τους αναθεωρητικούς. Για τους σοσιαλιστιώνες η λύση στο πρόβλημα των Εβραίων της διασποράς ήταν, όπως σημειώνει ο Δημοσθένης Δώδος, 'η μαζική εγκατάσταση Εβραίων στην Παλαιστίνη όπου θα μπορούσε να συντελεστεί η αναδιάρθρωση της οικονομικής δομής του εβραϊσμού και να τεθούν οι βάσεις για την ανάπτυξη του ταξικού αγώνα από το εβραϊκό προλεταριάτο'. Ο αναθεωρητικός σιωνισμός, από την άλλη πλευρά, τοποθετούνταν δεξιότερα όλων των ιδεολογικών τάσεων του ιουδαϊσμού. Οι αναθεωρητές πίστευαν ότι το εβραϊκό κράτος έπρεπε να περιλαμβάνει και τις δύο όχθες του Ιορδάνη και ο αραβικός πληθυσμός έπρεπε να εκδιωχθεί.

Η τρίτη τάση, των σοσιαλιστών, δεν αποτελούσε ξεχωριστή διαίρεση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης αλλά ολόκληρου του πληθυσμού της πόλης. Για τους Εβραίους αυτή η τάση θα επισφραγιστεί με την ίδρυση της Εργατικής Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας, ευρύτερα γνωστής ως Φεντερασιόν, η οποία θα παίξει σημαντικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα της πόλης και στη διαμόρφωση της σοσιαλιστικής συνείδησης των εργατών της χώρας. Χαρακτηριστικό των παραπάνω διαιρετικών δομών είναι ότι δεν μπόρεσαν να εκφραστούν με εβραϊκά μειονοτικά κόμματα, εκτός από τις εκλογές του 1926, όταν επιτράπηκε η συγκρότηση μειονοτικών συνδυασμών σε εθνικές εκλογές, με αποτέλεσμα την εμφάνιση της Εβραϊκής Πολιτικής Ένωσης. Παρόλα αυτά, η Εβραϊκή Πολιτική Ένωση δεν προέκυψε ως αποκρυστάλλωση κάποιας διαί-

ρευτικής τομής –Εβραίοι υποψήφιοι υπήρχαν και σε άλλους συνδυασμούς– αλλά ως όργανο αντιπροσώπευσης των συμφερόντων της εβραϊκής κοινότητας στην κεντρική πολιτική σκηνή.

Με τη μελέτη του για την εκλογική συμπεριφορά των Εβραίων της Θεσσαλονίκης ο Δημοσθένης Δώδος καταρρίπτει τη θεωρία του ‘αφόρητου οξύμωρου’, τη δυνατότητα, δηλαδή, των μειονοτήτων να διαμορφώνουν το πολιτικό σκηνικό της χώρας διαμονής τους και αποδίδει τον αντιβενιζελισμό των Εβραίων στο γεγονός ότι το Κόμμα των Φιλελευθέρων είχε αποτυπωθεί στη συνείδηση των μειονοτικών ομάδων ως η εθνικιστική και φιλοπόλεμη παράταξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάλυση του Δώδου έχει η παρουσίαση των διαφορετικών εκλογικών συστημάτων που εφαρμόστηκαν στις εκλογικές αναμετρήσεις που εξετάζονται στο βιβλίο. Από την παρουσίαση γίνεται εμφανές πόσο σημαντικά ήταν τα εκλογικά συστήματα στη διαμόρφωση του εκλογικού αποτελέσματος. Χαρακτηριστικός είναι και ο τρόπος που παρουσιάζονται οι εκλογικές αναμετρήσεις –κυρίως οι πρώτες– διότι τα στοιχεία του συγγραφέα προέρχονται κατά βάση από εφημερίδες της εποχής λόγω έλλειψης πρωτογενών στοιχείων από κάποιον επίσημο οργανισμό. Έτσι, με την περιγραφή του Δημοσθένη Δώδου μπορεί κανείς να αντιληφθεί το πολιτικό κλίμα που επικρατούσε στην πόλη εκείνη την περίοδο διαβάζοντας και ορισμένους από τους τίτλους των εφημερίδων που παραθέτει ο συγγραφέας.

Σε ό,τι ειδικότερα αφορά στην εκλογική έρευνα του συγγραφέα: διαβάζοντας για τις πρώτες εκλογές του Μαΐου του 1915 φθάνει κανείς στο συμπέρασμα ότι οι διαιρετικές τομές που χάραξαν τους Εβραίους αποτυπώνονται στον τρόπο με τον οποίο ψηφίζουν. Η αστική τάξη των Εβραίων τάχθηκε υπέρ του Βενιζέλου (και της Entente) ενώ τα λαϊκά στρώματα, στα οποία ασκούσαν επιρροή οι σιωνιστές, ψήφισαν μαζικά το κόμμα της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης, με το οποίο συμπαρατάχθηκε και η Φεντερασιόν. Όπως φαίνεται από τις επόμενες εκλογές, ωστόσο, ισχυρή αποδεικνύεται η θεματική ψήφος των Εβραίων και η προσπάθεια των ελληνικών κομμάτων, με τις ανάλογες κάθε φορά υποσχέσεις, να την καρπωθούν. Η ψήφος των Εβραίων δεν μπορούσε από μόνη της, όπως πειστικά υποστηρίζει ο συγγραφέας, να καθορίσει την τελική έκβαση του εκλογικού αποτελέσματος.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα στοιχεία που παραθέτει ο Δώδος για το πολιτικό προσωπικό της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης, τη συγχρότητα με την οποία πολιτεύονταν, τη σειρά κατάταξής τους στις εκλογικές αναμετρήσεις και τις ιδεολογικές τους καταβολές. Το βιβλίο του Δημοσθένη Δώδου δεν αποτελεί μόνο μία μελέτη της εκλογικής συμπεριφοράς των Ε-

βραίων της Θεσσαλονίκης αλλά και ένα εγχειρίδιο πολιτικής ιστορίας. Η ενδεδειγμένη έρευνα σε αρχειακό υλικό της περιόδου και, κυρίως, η παρουσίαση εκλογικών αποτελεσμάτων τα οποία δεν υπήρχαν σε κάποιο επίσημο αρχείο του κράτους, το καθιστά πρωτότυπο και ενδιαφέρον όχι μόνο για τους πολιτικούς επιστήμονες αλλά για όποιον ενδιαφέρεται για σημαντικά ιστορικά και πολιτικά γεγονότα τα οποία παραμένουν ακόμη θολά.

Αναστασία Καφέ

Lee, Eun-Jeung, *Korea im demokratischen Aufschwung. Politische Kultur und Kulturdiskurse*, Leipziger Universitätsverlag, 2005, σελ. 246

Αν και σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου αποτελεί τη δωδέκατη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, η Κορέα¹ εξακολουθεί να είναι μια σχετικά άγνωστη χώρα στο ευρύ ευρωπαϊκό κοινό. Με βάση τη διαπίστωση αυτή, η συγγραφέας του παρόντος τόμου, Eun-Jeung Lee, αποσκοπεί στην περαιτέρω εξοικείωση του γερμανόφωνου κοινού με τις σημαντικότερες πτυχές της πολιτικής κουλτούρας της πατρίδας της.

Προκειμένου να καταστεί το εν λόγω εγχείρημα εφικτό, αφιερώνει, όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια, μεγάλο αριθμό κεφαλαίων του βιβλίου της σε διάφορους παράγοντες και γεγονότα που επέδρασαν καταλυτικά στη διάμορφωση του κορεατικού αξιακού συστήματος. Γι' αυτόν τον λόγο, επιλέγει να παραθέσει το κείμενό της γύρω από τρεις θεματικές ενότητες-άξονες που ταυτόχρονα συνιστούν τη βασική δομή των περιεχομένων του τόμου.

Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο που φέρει τον τίτλο 'Εξέλιξη και αλλαγή', επιχειρεί να σκιαγραφήσει το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου διαμορφώθηκε η πολιτική κουλτούρα της Κορέας. Αρχικά, λοιπόν, παρατίθεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή, η οποία λειτουργεί και ως εισαγωγή. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης καθίσταται γρήγορα σαφές ότι τόσο η ιαπωνική κατοχή της περιόδου 1910-1945 όσο και ο εμφύλιος πόλεμος (γνωστός και ως 'πόλεμος της Κορέας') που ακολούθησε τη συνθηκολόγηση της Ιαπωνίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, επέδρασαν αποφασιστικά στην πολιτική κουλτούρα της χώρας. Στα δύο αυτά γεγονότα αντιστοίχως, μπορούν να ανιχνευθούν τα πρώτα ψήγματα εχθρότητας προς την Ιαπωνία και ενός ευρέως διαδεδομένου αντικομμουνισμού και εθνικισμού μεταξύ των πολιτών της Δημοκρατίας της Κορέας.